

מכון דש"א - אגודת חקלאים

הילכו שניים יחדיו בלתי אם נועדו?

חקלאות וסביבה - שילוב חיוני לחברה בישראל

תקציר הרצאה בכנס ארגון המועצות האזוריות ב 15/6/06

יואב שגיא

מכון דש"א (דמותה של ארץ) לשמירת השטחים הפתוחים

לשטחים פתוחים חשיבות רבה ביותר בשל תרומתם לרווחת הציבור באספקה של תפקודי סביבה וחברה ובכללם שמירה על ערכי טבע, נוף ועל ערכי המורשת הטבעיים בנופי הארץ. במדינת ישראל הסובלת ממחסור חמור ומחריף בקרקע ושטחים פתוחים השמירה על השטחים הפתוחים חשובה במיוחד.

העתודה העיקרית של שטחים פתוחים שנותרה באזור המאוכלס בישראל מצויה בשטחים החקלאיים הפתוחים. עולה מכך שבנוסף לתרומה הכלכלית הישירה לחקלאי ולמשק המדינה מספקת החקלאות הפתוחה (מטעים גד"ש ושטחי מרעה) שירות חיוני ביותר לכלל החברה. ואולם, בשל הרווחיות הנמוכה של החקלאות והיעדר מודעות לשירות זה חשופים שטחים אלה להזנחה ונטישה ולהגברת הפיתוי לפיתוח נדל"ני עליהם.

השמירה על שטחים פתוחים מקבלת ביטוי עיקרי במסגרות התכנון הפיסי (תכניות מתאר ארציות, מחוזיות ומקומיות) ואולם, בתכנון עצמו אין די. עקב הפיתוי הכלכלי, ובשל המבנה הפיסקלי הנהוג במדינה המעניק יתרונות ניכרים לפיתוח נדל"ני דווקא על השטחים החקלאיים מצליחים לא אחת לחצי הפיתוח הנדל"ני לגבור על הוראות התכנון.

המועצות האזוריות אשר בתחומי אחריותם נמצאים רובם המכריע של השטחים הפתוחים נתונות גם הן בין הפטיש לסדן. בין לחצי הפיתוח המתדפקים על דלתותיהן בפיתויים כספיים ניכרים והמחויבויות שלהן לרווחת תושביהם המתקשים להתפרנס מחקלאות, ובין מחויבותם לשמור על החקלאות ועל השטחים הפתוחים שהופקדו בידיהן למען כלל הציבור.

הפקדת מרבית שטחים המדינה בידי המועצות האזוריות נעשתה בזמנו בשל המקום הנכבד של החקלאות והכפר בחזון הציוני. המציאות הנוכחית שונה. החקלאות איבדה את מעמדה הבכיר, האוכלוסייה רובה ככולה חיה בערים והייחוד של המרחב החקלאי והכפרי לעומת העיר הולך ומיטשטש. נוכח מציאות זו צצות יוזמות מקומיות וארציות לשינוי חלוקת האחריות המוניציפלית בין העיר והכפר.

נראה שהמשך הקיום של השטחים הפתוחים והחקלאות כרוכים בכמה גורמים:

- הכרה של המועצות והמגזר החקלאי הכפרי בחובתם לספק את השירות לחברה וביכולתן לממש זאת הלכה למעשה;
- השגת מודעות בקרב הציבור ורשויות השלטון לחשיבות החקלאות הפתוחה כשירות חיוני לכלל החברה ולאיכות הסביבה
- השגת מחויבות של רשויות המדינה להבטחת קיומה של החקלאות הפתוחה ולהבטחת תגמול ראוי לחקלאים המספקים שירות זה;
- שיפור התדמית הציבורית של החקלאים והמועצות האזוריות ויצירת הכרה ציבורית לתפקידם כ"שומרי ומטפחי השטחים הפתוחים למען רווחת כלל הציבור" ולמחויבותם לתרום לכלל החברה ולסביבה.

כדי להשיג את כל אלה יש צורך דחוף להיערך לשיתוף פעולה בין גורמי החקלאות, השלטון המקומי האזורי, גורמי סביבה וחברה והממשל כדי לגבש תפיסה וכלים, להקנות מודעות וליצור מחויבות של כל הגורמים ושל מוסדות המדינה להבטיח את המשך קיומה של חקלאות ואת פרנסתם של החקלאים המעניקים שירות חיוני זה לחברה ולסביבה.

מכון דש"א (דמותה של ארץ) עוסק בגיבוש המלצות למדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים וערכיהם באמצעות צוות חשיבה מקצועי ובין-מגזרי, קיום סדנאות יומי עיון, עבודות מחקר יישומי ועריכת סקר והערכה של משאבי טבע, נוף ותרבות בשטחים הפתוחים